

Sisäänkoodaus/uloskoodaus

I

Joukkotiedotustutkimus on käsittänyt viestintäprosessin perinteisesti kiertoprosessin kierroksi tai silmukaksi. Tätä mallia on arvosteltu lineaarisuudesta (lähettäjä / sanoma / vastaanottaja) ja keskittymisestä sanomien vaihdon tasolle sekä siitä, että siltä puuttuu rakenteistunut käsitys prosessin eri osista monimutkaisena suhderakenteena. Silti viestintäprosessia on mahdollista (ja hyödyllistä) ajatella myös rakenteena, joka syntyy, kun toisiinsa liittyvät mutta erotettavissa olevat osat - tuotanto, kierto, jako/kulutus ja uusintaminen - nivelletään yhteen, ja joka pysyy yllä tämän yhteenniveltämisen ansiosta. Tällöin viestintäprosessia ajateltaisiin mutkikkaana vallan suhteen eriytyneenä rakenteena. Ne toisiinsa liittyvät käytännöt, joiden yhteenniveltäminen pitää tätä rakennetta yllä, säilyttävät silti kukin oman erityisyytensä. Niistä kullakin on oma erityinen modaliteettinsa, omat muotonsa ja olemassaoloehdonsa. Tällä toisella lähestymistavalla - joka muistuttaa Marxin **Grundrissen** ja **Pääoman** tarjoamaa tavaratuotannon luurankoa - on se lisäetu, että se tuo terävämmiin esiin, miten jatkuva kierto (tuotanto-jako-tuotanto) pysyy yllä muodonvaihdosten kautta (vrt. Hall

1974). Lähestymistapa korostaa myös niiden muotojen erityisyyttä, joissa prosessin tuote ilmenee kussakin vaiheessa, ja siten sitä, mikä erottaa diskursiivisen tuotannon muista tuotantotyypeistä yhteiskunnassamme ja nykyaikaisissa tiedonvälitysjärjestelmissä.

Näiden käytäntöjen kohteena ovat merkitykset ja sanomat tietynlaisten merkkejä kuljettavien välineiden muodossa. Tällaista merkkivälinettä, kuten mitä tahansa kieli- tai viestintämuotoa, organisoidaan käyttämällä koodia diskurssin syntagmaketjun puitteissa. Näin ollen tuotannolliset koneistot, suhteet ja käytännöt virtaavat tietynä hetkenä (tuotannon/kierron hetkenä) esiin symbolisina välineinä, jotka on rakennettu kielen sääntöjen puitteissa. Tuotteen kierto toteutuu nimenomaan tässä diskursiivisessa muodossa. Vaikka prosessi vaatii tuotantopäässä aineelliset tuotantovälineensä samoin kuin omat sosiaaliset (tuotanto)suhteensa eli käytäntöjen organisoinnin ja yhteenliittämisen tiedonvälityskoneistoissa, tuotteen kierto, kuten myös sen levittäminen, toteutuu nimenomaan **diskursiivisessa** muodossa. Kierto jää vajaaksi eikä tehoa, ellei diskurssia sen tullessa päätepisteeseensä käännetä tai muunneta jälleen kerran yhteiskun-

nallisiksi käytännöiksi. Ei voi olla 'kulutusta' ellei mitään merkitystä omaksuta. Jos merkitys ei jäsenny käytäntöön, se ei vaikuta.

Lähestymistavan arvo on siinä, että vaikka kukin yhteennivelletyistä osista on välttämätön kierrolle kokonaisuudessaan, yksikään niistä ei voi taata täydelleen seuraavaa, johon se on nivelletty. Koska kullakin osalla on erityinen modaliteettinsa ja erityiset olemassaoloehdot, kukin osa voi omalla tavallaan katkaista tai keskeyttää muodonvaihdokset, joiden jatkuvuudesta tehokkaan tuotannon (so. uusintamisen) virta on kiinni.

Niinpä vaikkemme suurin surminkaan halua rajoittaa tutkimusta "seuraamaan vain sisällön erittelystä kumpuavia johtolankoja" (Halloran 1973), meidän on tunnustettava, että sanoman diskursiivinen muoto on ensisijaista viestinnällisessä vaihdossa (kierron näkökulmasta) ja että sisäänkoodaus ja uloskoodaus - vaikka ovatkin vain suhteellisen itsenäisiä suhteessa viestintäprosessiin kokonaisuudessaan - ovat **ratkaisevia** vaiheita. Todellisuuden raakatahtumaa ei voida **sellaisenaan** välittää esim. tv- uutisissa. Tapahtumat voidaan merkitä ja merkityksellistää vain televisuaalisen diskurssin audiovisuaalisten muotojen puitteissa. Sinä hetkenä kun todellisuuden tapahtuma siirtyy diskurssin merkin alle, se on kaikkien niiden mutkikkaiden muodollisten sääntöjen alainen, joita käyttäen kieli merkitsee. Paradoksaalisesti sanoen tapahtumasta täytyy tulla 'juttu' ennen kuin siitä voi tulla **viestinnällinen tapahtuma**, jolloin vallassa ovat diskurssin omat muotosäännöt. Tämä ei tietenkään tee näin merkityksellistettyä todellisuuden tapahtumaa olemattomaksi, yhtä vähän kuin niitä yhteiskuntasuhteita, joiden

puitteissa säännöt on asetettu toimintaan, tai niitä yhteiskunnallisia ja poliittisia seuraamuksia, joita tällä tavoin merkityksellistetyllä tapahtumalla on. Sanomamuoto on tapahtuman välttämätön ilmenemismuoto sen kulkiessa lähteestä vastaanottajalle. Niinpä siirtymät sanomamuotoon ja siitä pois (=symbolien vaihtotapa) eivät ole satunnaisia vaiheita, jotka voimme ottaa esiin tai lyödä laimin aivan kuinka huvittaa. Sanomamuoto on ratkaiseva vaihe, vaikkakin se toiselta kannalta tarkastellen koostuu vain viestintäjärjestelmän pintaliikkeistä. Näin ollen se tuleekin toisessa vaiheessa liittämään sen viestinnän kokonaisprosessin yhteiskunnallisiin suhteisiin, josta se on vain osa.

II

Tästä yleisestä näkökulmasta voimme luonnehtia television viestintäprosessia karkeistaen seuraavasti: Ohjelman tuottaminen edellyttää televisio-toiminnan institutionaalista rakennetta, sen tuotantokäytäntöjä ja -verkostoja, organisoituja suhteita sekä teknistä infrastruktuuria. **Pääoman** analogiaa hyödyntäen tässä on kyse diskurssia tuottavasta työprosessista, jossa tuotanto rakentaa sanoman. Siten erässä mielessä kierto alkaa tästä.

Tietysti tuotantoprosessissa itsensäkin on diskursiivinen puolensa, onhan se kautta linjan merkitysten ja ajatusten puitteistama: tuotantorutiineja koskeva käytännön tieto, historiallisesti määräytyneet tekniset taidot, ammatilliset ideologiat, institutionaaliset tiedot, määritelmät ja olettamukset, yleisöä koskevat olettamukset yms. antavat puitteet sille, miten tuotantorakenne muokkaa ohjelman. Edelleen vaikka television tuotantorakenteet luovat tv-diskurs-

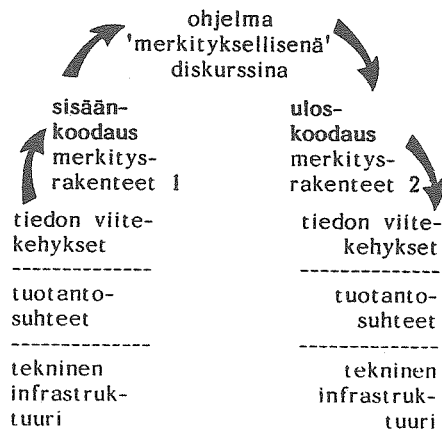
sin, ne eivät ole mikään suljettu järjestelmä. Ne ammentavat aiheita, käsittelytapoja, agendoja eli päiväjärjestyksiä, tapahtumia, henkilöitä, mielikuvia yleisöstä sekä tilanteen määrittelyjä muista lähteistä ja muista diskursiivisista muodostumista sen laajemman sosio-kulttuurisen ja poliittisen rakenteen piirissä, josta ne ovat eriytynyt osa. Philip Elliott on ilmaissut tämän seikan ytimekkäästi - tosin perinteisemmän viitekehyksen puitteissa - puhuessaan siitä, miten yleisö on sekä tv-sanoman lähde että sen vastaanottaja.

Niinpä - Marxin termejä lainaten - kierto ja vastaanotto ovat todellakin television tuotantoprosessin momentteja. Ne on monien eriytyneiden ja rakenteistuneiden takaisin-syöttöjärjestelmien välityksellä saatettu osaksi tuotantoprosessia itseään. Tv-sanoman kulutus tai vastaanotto on itsessään siten tuotantoprosessin momentti tuon prosessin laajemmassa mielessä, joskin po. prosessi on hallitseva, koska se on sanoman todellistumisen lähtökohta. Tv-sanoman tuotanto ja vastaanotto eivät siten ole identtisiä vaan suhteessa toisiinsa: ne ovat sellaisen kokonaisuuden eriytyneitä osia, jonka viestinnän kokonaisprosessin yhteiskunnalliset suhteet muodostavat.

Kuitenkin tietyllä kohtaa television rakenteiden on tuotettava koodattuja sanomia mielekkään diskursiivisessä muodossa. Tuotannon institutionaalisi-yhteiskunnallisten suhteiden on siirryttävä kielen diskursiivisten sääntöjen alaisiksi jotta tuotettava tuote voisi todellistua. Tämä käynnistää toisen eriytyneen vaiheen, jota sitäkin kielen ja diskursiivisyyden muodolliset säännöt hallitsevat. Näet ennen kuin tuotettu sanoma voi vaikuttaa (miten tämä määrittäminenkin), tyydyttää tarpeen tai olla hyödynnettävissä, se on ensin

omaksuttava mielekkäänä diskursiivisena eli se on koodattava mielekkäänä ulos. Tämä uloskoodattujen merkitysten joukko on juuri se, joka vaikuttaa, viihdyttää, neuvoa tai suostuttelee ja saa aikaan hyvin mutkikkaita havaitsemista koskevia, tiedollisia, emotionaalisia, ideologisia ja toiminnallisia seurauksia.

Ratkaisevassa kohdassa tuotantorakenne soveltaa koodia ja tuottaa sanoman: toisessa ratkaisevassa kohdassa sanoma - kun se koodataan ulos - virtaa yhteiskunnallisten käytäntöjen rakenteeseen. Olemme nyt täysin tietoisia siitä, ettei sanoman astumista yleisön vastaanotto- ja hyödyntämiskäytäntöihin voida ymmärtää yksinkertaisin käyttäytymistermein. Ne tyypilliset prosessit - vaikutukset, käytöt ja palkinnot - jotka positivismi tunnisti tutkiessaan eristettyjä elementtejä, ovat itsessään ymmärtämiskäytäntöjen rakenteiden puitteistamia. Edelleen näitä prosesseja tuottavat yhteiskunnalliset ja taloudelliset suhteet, jotka muotoilevat niiden todellistamista ketjun vastaanottopäässä ja jotka mahdollistavat sen että diskursiivisiin sisältyvät merkitykset siirtyvät käytäntöön tai tietoisuuteen (so. sen että niillä voi olla yhteiskunnallista käyttöarvoa tai poliittista vaikutusvoimaa).

Tarkastelkaamme kuviossa kohtia, joille olemme antaneet nimet 'merkitysrakenteet 1' ja 'merkitysrakenteet 2'. Selvästikään näiden rakenteiden ei täydy olla samoja. Ne eivät muodosta välitöntä identiteettiä. Sisään- ja uloskoodauksessa käytettyjen koodien ei tarvitse olla täysin symmetrisiä. Symmetrian aste - so. ymmärtämisen ja väärinymmärtämisen aste viestinnällisessä vaihdossa - riippuu siitä, missä määrin sisäänkoodaaja-tuottajan ja uloskoodaaja-vastaanottajan välillä vallitsee symmetria/asymmetria (vastaavuussuhde). Tämä vuorostaan riippuu koodien samuuden/eroavuuden asteesta - koodit joko siirtävät täydellisesti tai puutteellisesti taikka katkovat tai systemaattisesti vääristävät sitä, mitä on siirretty. Koodien välisen vastaavuuden puute on pitkälti seurausta toimittajan ja yleisöjen suhteiden ja asemien rakenteellisista eroista mutta jossain määrin myös lähteen ja vastaanottajan koodien asymmetriasta siirryttäessä diskursiiviseen muotoon ja siitä pois. Vääristymiksi ja väärinkäsityksiksi kutsutut seikat juontuvat nimenomaan **vastaavuuden puutteesta** viestinnällisen vaihdon osapuolten välillä. Jälleen kerran tämä määrittelee niiden kohtien suhteellisen itsenäisyyden mutta myös ratkaisuavuuden, joissa sanoma astuu diskursiiviseen muotoonsa ja siitä pois.

III

Tämän alkeellisen paradigman soveltamisen on jo alkanut muuttaa television sisältöä koskevaa ymmärrystämme. Olemme juuri havahtumassa näkemään, miten se saattaisi muuttaa myös yleisön vastaanottoa, lukemista ja reagointia koskevaa ymmärrystämme. Mutta olkaamme varovaisia, koska tiedotustutkimus

on jo niin monasti julistanut jonkin asian alkaneeksi ja toisen loppuneeksi. Silti näyttää olevan joitain perusteita ajatella, että nk. yleisötutkimuksessa - joskin aika uudentyyppisessä - saattaa olla avautumassa uusi ja jännittävä vaihe. Semioottisen paradigman soveltaminen viestintäketjun molemmissa päissä lupaa karkottaa sitkeästi elää kituuttavan behaviorismin, joka on kahlehtinut joukkotiedotustutkimusta, varsinkin sisällön tutkimusta, jo aivan liian kauan. Vaikka tiedämmekin, ettei tv-ohjelma ole samassa suhteessa käyttäytymiseen kuin naputus polvilumpioon, perinteisille tutkijoille näyttää olleen lähes mahdotonta käsitteellistää viestintäprosessia sortumatta maanläheisen behaviorismin yhteen tai toiseen muunnelmaan. Tiedämme, etteivät väkivaltaesitykset tv-ruudussa ole - Gerbnerin (1970) sanoin - "väkivaltaa vaan sanomia väkivallasta", mutta olemme jatkaneet esimerkiksi väkivaltakysymysten tutkimista ikään kuin emme kykenisi ymmärtämään tätä tietoteoreettista erontekoa.

Televisuaalinen merkki on mutkikas. Se yhdistää itsessään kaksi eri diskurssia, visuaalisen ja auditiivisen. Sitäpaitsi se on Peircen (1931-58) käsitteistöä käyttäen ikoninen merkki, koska se "omistaa joitakin esitetyn olion ominaisuuksista". Tämä kohta on johtanut melkoiseen sekavuuteen ja tarjonnut sijan visuaalisen kielen tutkimuksesta käydylle kiihkeälle kynäsodalle.

Koska visuaalinen diskurssi kääntää kolmiulotteisen maailman kaksiulotteiseksi tasoksi, se ei tietenkään voi olla se tarkoite tai käsite, jota se merkitsee. Filmissä kuvattu koira voi haukkua mutta ei purra! Todellisuus on kielen ulkopuolella, mutta kieli välittää sitä jatkuvasti; ja se, mitä voimme tietää ja sanoa, on tuotettava diskurssissa ja diskurs-

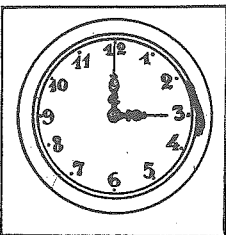
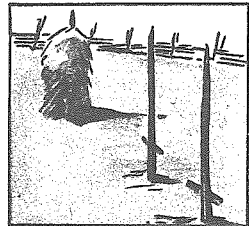
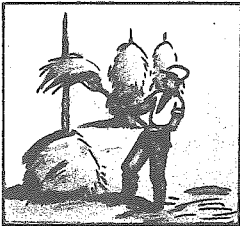
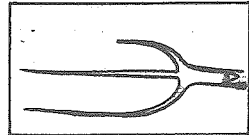
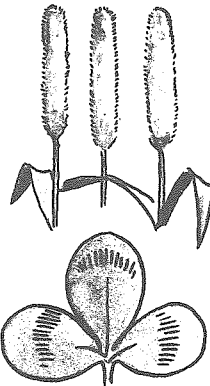
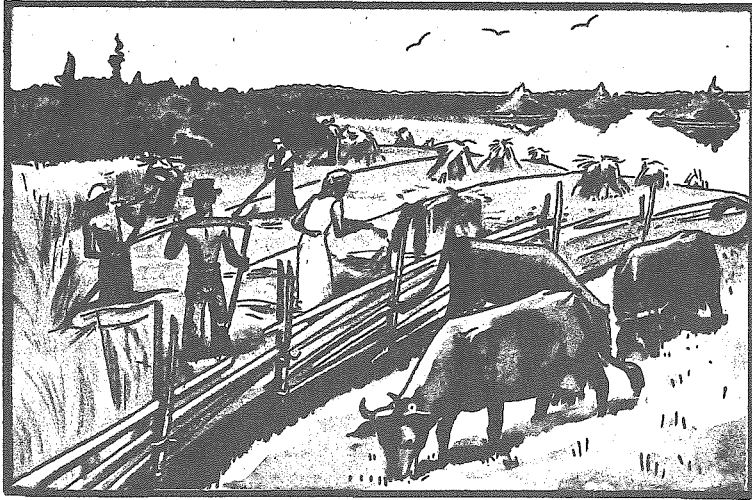
sin kautta. Diskursiivinen tieto ei ole tulosta todellisuuden läpinäkyvästä esittämisestä kielessä vaan seuraus kielen artikuloimisesta suhteessa todellisiin suhteisiin ja oloihin. Niinpä ei ole mitään ymmärrettävää diskurssia ilman koodin toimintaa. Siksi ikonisetkin merkit ovat koodattuja merkkejä - joskin koodit toimivat tällöin toisella tapaa kuin muiden merkkien kyseessäolien. Kielessä ei ole mitään nollapistettä. Se, että esitys vastaa näennäisen uskollisesti esitettyä oliota tai käsitettä - mikä on ominaista naturalismille ja realismille - on tulosta tai seurausta siitä, että kieltä on artikuloitu tietyllä tavalla suhteessa todellisuuteen. Se on tulosta diskursiivisesta käytännöstä.

On selvää, että tietyt koodit voivat olla tietyssä kieliyhteisössä tai -kulttuurissa niin laajalti levinneitä ja niin varhain mieleen painuvia, että ne vaikuttavat luontojaan annetuilta eivätkä rakennetuilta, merkin ja tarkoitteen välisen artikulaation tulokselta. Yksinkertaiset kuvamerkit näyttävät saavuttaneen lähes yleispätevyyden tässä suhteessa (vaikka onkin todistusaineistoa siitä, että jopa luonnolliset visuaaliset koodit ovat kulttuurisidonnaisia). 'Lähes yleispätevyys' ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö mitään koodeja olisi välittäjinä, vaan ennemminkin sitä, että koodit ovat perin juurin **naturalisoituneita**.

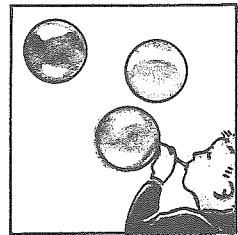
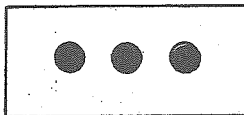
Naturalisoituneiden koodien toiminta ei ilmennä sitä, että kieli olisi läpinäkyvä ja luonnollinen, vaan se ilmentää käytettyjen koodien syvyyttä, niihin tottuneisuutta ja lähes-yleispätevyyttä. Nämä koodit johtavat näennäisen luonnonmukaiseen tiedostamiseen. Tällä on se (ideologinen) vaikutus, että asiassa mukana olevat koodauskäytännöt peittyvät. Mutta emme saa antaa ilmiä vetää itseämme nenästä.

Itse asiassa naturalisoituneet koodit osoittavat sen tottumuksen asteen, joka on seurausta sisään- ja uloskoodaavien osapuolten perustavanlaatuisesta samaan riviin asettumisesta ja molemminpuolisuudesta - saavutusta vastaavuudesta - merkitysten vaihdossa. Vaikka uloskoodaaminen rakentuu tosiasiasa koodeille, se näyttää aivan luonnolliselta havaitsemiselta. Tämä johtaa meidät ajattelemaan, että lehmää esittävä kuvamerkki on tosiasiasa po. eläin, lehmä (eikä vain esitä sitä). Mutta jos ajatlemme lehmän kuvallista esittämistä karjatalouden käsikirjassa - tai, pitemmälle menen, kielellistä merkkiä 'lehmä' - voimme nähdä että kaikki, tosin eriasteisesti, ovat **teennäisiä** suhteessa esittämäänsä eläinkäsitteeseen.

Teennäisen merkin - niin kuvallisen kuin sanallisenkin - artikuloiminen tarkoitetta vastaavaan käsitteeseen ei ole luonnon tuotetta vaan tavan, konvention tulosta. Diskursiivisen tapasidonnaisuus vaatiikin koodien välitystä, koodien tukea. Siksi Eco (1970) on väittänyt, että ikoniset merkit "näyttävät kuin todellisen maailman objekteilta, koska ne uusintavat katsojan havaintoehdot (so. koodit)". Nämä havaintoehdot ovat kuitenkin tulosta pitkälle koodatuista, vaikkakin käytännössä tiedostamattomista operaatioista - uloskoodauksista. Tämä pätee yhtä lailla valokuvaan ja televisuaaliseen kuvaan kuin mihin muuhun merkkiin tahansa. Kuitenkin ikoniset merkit luetaan äärimmäisen helposti luonnollisiksi, koska havainnon visuaaliset koodit ovat laajalti levinneitä ja koska tämäntyyppinen merkki ei ole niin teennäinen kuin kuin kielellinen merkki: kielellinen merkki 'lehmä' ei omista **yhtään** esitetyn olion ominaisuuksista kun sitä vastoin kuvamerkki näyttää omistavan niistä **joitakin**.

KOLME

Tämä ehkä auttaa meitä selvittämään erään sekaannuksen nykyisessä kieliteoriassa ja määrittelemään täsmällisesti, miten eräitä avaintermejä käytetään tässä artikkelissa. Kieliteoria hyödyntää jatkuvasti erottelua denotaatioon ja konnotaatioon. Termi 'denotaatio' samastetaan yleensä merkin kirjaimelliseen merkitykseen. Koska tämä kirjaimellinen merkitys on liki yleispätevästi hyväksytty, varsinkin kun kyse on

visuaalisesta koodista, denotaatio on usein ymmärretty virheellisesti todellisuuden kirjaimelliseksi jäljentämiseksi - siis luonnolliseksi merkiksi, joka on tuotettu ilman koodin välitystä. Toisaalta 'konnotaatiota' on käytetty yksinkertaisesti viittamaan kiteytymättömämpiin ja siten enemmän tapasidonnaisiin ja muutettavissa oleviin seurannaismerkityksiin, jotka selvästi vaihtelevat tapauksesta toiseen ja joiden on

tästä syystä oltava pakostakin koodin välittämiä.

Me emme käytä erottelua denotaatio/konnotaatio tällä tavoin. Meidän näkökulmastamme erottelu on pelkästään **analyyttinen**. Erittelystä on hyödyllistä kyetä soveltamaan karkeaa peukalosääntöä, jonka avulla voi erottaa merkin ne puolet, joita mikä tahansa kieliyhteisö minä hetkenä tahansa näyttää pitävän sen kirjaimellisena merkityksenä (denotaatio), niistä merkin enemmän tai vähemmän seurannaistyyppisistä merkityksistä, joita se kykenee tuottamaan (konnotaatio). Mutta analyttisiä erotteluja ei pidä sekoittaa eroihin todellisessa maailmassa. Vain hyvin harvoissa tapauksissa diskurssiin järjestetyt merkit viittaavat vain kirjaimelliseen (so. lähes-yleispätevästi hyväksytyyn) merkitykseensä. Varsinaisessa diskurssissa useimmissa merkeissä yhdistyvät niiden denotatiiviset ja konnotatiiviset **puolet** (termien yllämääritelyssä merkityksessä).

Niinpä udeltaneekin, miksi ylipäätänsä pidämme eronteosta kiinni. Vastaamme: paljolti sen analyttisen arvon takia. Merkithän näyttävät saavuttavan täyden ideologisen arvonsa - näyttävät olevan avoimia artikuloitaviksi laajempien ideologisten diskurssien ja merkitysten puitteissa - seurannaismerkitystensä tasolla (so. konnotatiivisella tasolla), koska tällöin merkitykset eivät ole näennäisesti luonnollisen havainnon kiteyttämiä (so. eivät ole täydelleen naturalisoituneita), jolloin niiden merkitysten ja assosiaatioiden joustavuutta voidaan suuremmissa määrin käyttää hyväksi ja niitä voidaan perusteellisemmin muuntaa (ks. Hall 1972). Niinpä tilannesidonaiset ideologiat muuttavat ja muuntavat merkitsemistä nimenomaan konnotatiivisella **tasolla**. Tällä tasolla voimme nähdä selvemmin ideologii-

den aktiivisen väliintulon diskursseissa ja diskursseihin: tässä kohdassa merkkiä on mahdollista painottaa uusin tavoin ja tässä se, Voloshinovin (1973) sanoin, astuu karvoineen kaikkineen merkityksestä käytyyn kamppailuun - luokkataisteluun kielessä. Tämä ei merkitse, että denotatiivinen eli kirjaimellinen merkitys olisi ideologian ulkopuolella. Itse asiassa voisimme sanoa, että denotaation ideologinen arvo on vahvasti **kiteytynyt** - siksi, että se on tullut niin täysin yleispäteväksi ja luonnolliseksi. Termit 'denotaatio' ja 'konnotaatio' ovatkin siten yksinomaan hyödyllisiä analyttisiä välineitä, joiden avulla vidaan erottaa tietyssä kontekstissa eri tasot, joilla ideologiat ja diskurssit leikkaavat toisensa (ks. myös Camargo Heck 1980). Sitävastoin ne eivät erottele sitä, onko ideologia kielessä läsnä vai ei.

IV

Se taso, jonka muodostavat kuvamerkin konnotaatiot, ympäristö, johon merkki viittaa, ja merkin asema eri diskursiivisilla merkitys- ja assosiaatiokentillä, on kohta, jossa **jo koodatut** merkit leikkaavat kulttuurin syväsemanttisia koodeja ja jossa ne omaksuvat aktiivisempia ideologioita lisäulottuvuuksia.

Voimme ottaa esimerkin mainontadiskurssista. Siinäkään ei ole mitään puhtaasti denotatiivista esitystä, luonnollisesta puhumattakaan. Jokainen mainoksen kuvamerkki konnotoi laatua, tilannetta, arvoa tai päätelmää. Riippuen konnotatiivisesta asemoinnista nämä ovat läsnä implikaatioina tai vihjemerkityksinä. Barthesin esimerkissä villapaita merkitsee aina 'lämmintä vaatekappaletta' (denotaatio) ja tuo täten esiin lämpimänäpysymisen aktiiviteetin/arvon. Mutta se voi konnota-

tiivisemmilla tasoillaan merkitä 'talven tuloa' tai 'kylmää päivää'. Muodin erikoistuneiden alikoodien puitteissa villapaita voi myös konnotoida muodikasta **haute couture**-tyyliä tai vaihtoehtoisesti epämuodollista pukeutumistyyliä. Mutta jos se asetetaan oikeaa taustaa vasten romanttisen alikoodin asemoimana, se voi konnotoida "pitkää syyskävelyä metsässä" (Barthes 1971).

Tämän kertaluvun koodit solmivat merkin selvään yhteyteen yhteiskunnan laajemman ideologiamaailman kanssa. Nämä koodit ovat keinoja, joiden avulla vallalle ja ideologialle annetaan merkitys tietyissä diskursseissa. Ne kytkevät merkit merkityskarttoihin, joihin jokainen kulttuuri luokituu. Näihin sosiaalisen todellisuuden karttoihin on sisäänkirjoitettuna suuri määrä yhteiskunnallisia merkityksiä, käytäntöjä ja tapoja, valtaa ja etuja. Barthes (1967) on huomauttanut, että merkitysijöiden konnotatiiviset tasot "ovat kiinteässä viestintäsuhteessa kulttuuriin, tietoon ja historiaan. Nimenomaan näiden tasojen kautta ympäröivä maailma niin sanoaksemme tunkeutuu kielelliseen ja semanttiseen järjestelmään. Ne ovat, jos niin halutaan, ideologian fragmentteja".

Televisuaalisen merkin nk. denotatiivinen **taso** on lyöty lukkoon tietyn mutkikkaan (mutta rajoittuneen tai suljetun) koodin avulla. Mutta sen konnotatiivinen **taso** - vaikka myös se on sidottu - on avoimempi, altis aktiivisemmalle **muuntamiselle**, joka käyttää hyväkseen sen monimerkityksisiä arvoja. Jokainen tällainen jo rakennettu merkki on potentiaalisesti muunnettavissa useampaan kuin yhteen konnotatiiviseen kuvioon.

Monimerkityksisyyttä ei kuitenkaan pidä sekoittaa pluralismiin. Konnotatiiviset koodit eivät ole

keskenään yhdenvertaisia. Jokainen yhteiskunta/kulttuuri pyrkii enemmän tai vähemmän sulkeutuneesti saattamaan omat sosiaalista, kulttuurista ja poliittista maailmaa koskevat luokituksensa voimaan. Nämä muodostavat **hallitsevan kulttuurisen järjestyksen**, joskaan se ei ole yksinäinen eikä kiistaton. Tämä kysymys vallan suhteen eriytyneestä diskurssirakenteesta on ydinkysymys. Yhteiskuntaelämän eri alueet on ikään kuin hahmotettu diskursiiviksi alueiksi, jotka on järjestetty hierarkkisesti **hallitseviksi tai etusijan saaneiksi merkityksiksi**. Uudet, ongelmalliset tai huolestuttavat tapaukset, jotka rikkovat odotuksemme ja joita vasten arkijärjen mukaiset rakennelmamme tai yhteiskuntarakenteita koskevat itsestäänselvinä pitämämme käsitykset törmäävät, on sijoitettava diskursiivisille alueilleen ennen kuin niissä voidaan sanoa olevan mieltä. Tavanomaisin tapa niiden hahmottamiseksi on sijoittaa se, mikä niissä on uutta, yhdelle tai toiselle alueelle jo olemassaolevaan ongelmallisen sosiaalisen todellisuuden karttaan.

Puhumme **hallitsevasta**, emme determinoidusta merkityksestä, koska tietty tapahtuma on aina mahdollista järjestää, luokitella, sijoittaa ja koodata ulos useamman kuin yhden kartan puitteissa. Mutta puhumme hallitsevasta merkityksestä, koska on olemassa etusijalle asettuvien luentojen malli - luentojen, joihin on painettu institutionaalinen/poliittinen/ideologinen järjestys ja jotka itsekin on institutionalisoitu (ks. O'Shea). Etusijalle asettuvien merkitysten alueisiin on - merkityksinä, käytäntöinä ja uskomuksina - tiivistynyt koko yhteiskunnallinen järjestys: arkinen tieto yhteiskuntarakenteesta ja siitä, "miten asiat sujuvat käytännön päämäärien kannalta tässä kulttuurissa", vallan ja etujen

arvojärjestys sekä oikeutusten, rajoitusten ja rangaistusten rakenne.

Niinpä väärinkäsityksen selvittämiseksi konnotaatiotasolla meidän on - koodin kautta - viitattava yhteiskuntaelämän järjestyksiin, taloudelliseen ja poliittiseen valtaan sekä ideologiaan. Edelleen koska em. kartoitukset ovat rakenteistuneita vallan suhteen, vaikkakaan eivät suljettuja, viestintäprosessi ei ole vain sitä, että jokainen televisuaalinen osio sijoitetaan ongelmattomasti tiettyyn asemaan etukäteen järjestettyjen koodien joukossa. Sen sijaan viestintäprosessi muodostuu **performatiivisten sääntöjen** (kompetenssi- ja käyttösääntöjen, 'käytännön logiikan' sääntöjen) soveltamisesta; nämä säännöt pyrkivät aktiivisesti **saattamaan** tietyn semanttisen kentän **voimaan** toisen kustannuksella tai **asettamaan** sen jälkimmäisen **edelle** sekä pakottamaan osiot asianmukaisiin merkitysjoukkoihinsa tai sulkemaan ne niistä pois. Muodollinen semiotiikka on liian kauan lyönyt laimin tämän **tulkintatyökäytännön**, vaikka juuri se tosiasiasa rakentaa yleisradiokäytännön todelliset suhteet televisiossa.

Puhuessamme **hallitsevista merkityksistä** emme siis puhu yksipuolisesta prosessista, joka määrää, miten kaikki tapahtumat merkitään ja merkityksellistetään. Tuo prosessi koostuu 'työstä', jota vaaditaan sen varmistamiseksi, että tapahtumat **koodataan ulos** niiden hallitsevien määritelmien rajoissa, joiden pohjalta ne on konnotatiivisesti merkityksellistetty - siis tällaisen uloskoodauksen voimaan saattamiseksi, uskottavaksi tekemiseksi ja oikeuttamiseksi.

Terni (1973) on huomauttanut:

"Sanalla lukeminen emme tarkoita vain kykyä tunnistaa ja koodata ulos tiettyä merkkimäärää vaan myös subjektiivista kykyä asettaa nuo merkit luovaan yhtey-

teen keskenään ja muihin merkkeihin: kykyä, joka on itsessään yksilön koko ympäristöä koskevan täyden tietoisuuden ehto."

Meitä kiusaa tässä ajatus 'subjektiivisesta kyvystä' - ikään kuin televisuaalisen diskurssin tarkoite olisi objektiivinen tosiseikka mutta tulkitatase yksilöllistynyt yksityisasiana. Asiahan näyttää olevan aivan päinvastoin. Televisuaalinen käytäntö ottaa 'objektiivisen' (so. systeemisen) vastuun nimenomaan niistä suhteista, joita erilliset merkit solmivat keskenään kussakin diskursiivisessa tapauksessa. Niinpä se jatkuvasti järjestää uudelleen, rajoittaa ja määrittää etukäteen sitä, mihin 'yksilön koko ympäristöä koskevaan tietoisuuteen' nämä osiot järjestetään.

Tämä nostaa esiin kysymyksen väärinkäsittämisestä. Tv-tuottajat, joista tuntuu, ettei heidän sanomansa mene perille, pyrkivät jatkuvasti oikomaan viestintäketjun sykkyröitä parantaakseen viestintänsä tehokkuutta. Suuri osa policy-suuntautunutta tutkimusta uusintaa tätä hallinnollista päämäärää pyrkimällä selvittämään, miten paljon yleisö sanomasta muistaa, ja parantamaan ymmärrettävyyden astetta. Väärinkäsityksiä sanan varsinaisessa mielessä epäilemättä esiintyy. Katsoja ei tunne käytettyjä käsitteitä, ei pysty seuraamaan perustelun tai tulkinnan mutkikasta logiikkaa, ei saa kielestä tolkkua, kokee käsitteet liian vieraiksi ja vaikeiksi taikka äimistyy selittävän kertomuksen edessä. Mutta useimmiten toimittajia askarruttaa se, ettei yleisö ole ottanut vastaan merkitystä sellaisena kuin he - toimittajat - tarkoittivat. Tosiasiasa he haluavat sanoa, etteivät katsojat toimi hallitsevan tai etusijalle asettuvan koodin puitteis-

sa. Ohjelmantekijöiden ihanteena on täysin läpinäkyvä viestintä, mutta he törmäävätkin systemaattisesti vääristyneeseen viestintään (tästä termistä vrt. Habermas 1970).

Viime aikoina tällaiset yhteen-sopimattomuudet on yleensä selitetty viittaamalla valikoivaan havaitsemiseen. Se on ovi, jonka kautta pluralismin jäännökset välttävät pitkälle rakenteistuneen, epäsymmetrisen ja eriarvoisen prosessin pakot. Tietysti tulee aina olemaan yksityisiä, yksilöllisiä ja vaihtelevia luentoja. Mutta valikoiva havaitseminen on tuskin koskaan niin valikoivaa, satunnaista tai yksityistynyttä kuin käsite antaa ymmärtää. Jos katsomme yksilöllisten muunnelmien yli, mallit ryvästyvät selvästi. Siksi jokaisen uuden avauksen yleisötutkimuksen alueella on lähdettävä liikkeelle valikoivan havaitsemisen teorian kritiikistä.

Yllä väitimme, että koska sisään- ja uloskoodauksen välillä ei ole välttämätöntä vastaavuutta, edellinen voi yrittää asettaa itsensä etusijalle mutta se ei voi määrätä ennalta eikä taata jälkimmäistä, jolla on omat olemassaoloehtonsa. Elleivät nämä ole hurjan poikkeavat, sisäänkoodaus vaikuttaa asettamalla tietyt rajat ja parametrit, joiden sisällä uloskoodaukset toimivat. Ellei mitään rajoja olisi, yleisöt voisivat lukea sanomista aivan mitä lystäisivät. Epäilemättä tällaista täydellistä väärinkäsittämistä esiintyy jossain määrin. Mutta valtaosassa tapauksia sisään- ja uloskoodausmomentit vastaavat tietynasteisesti toisiaan, muutoin emme voisi puhua tehokkaasta viestinnällisestä vaihdosta halaistua sanaa.

Silti vastaavuus ei ole annettua vaan rakennettua. Se ei synny luontojaan vaan on tulosta kahden erillisen momentin artikulaatiosta. Eikä edellinen voi määrätä tai taata

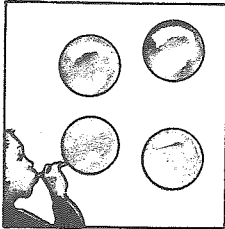
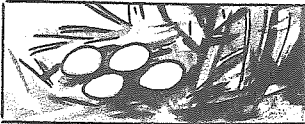
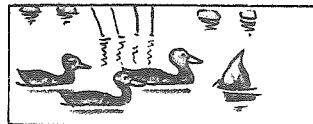
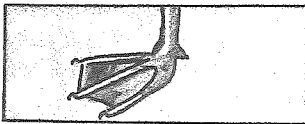
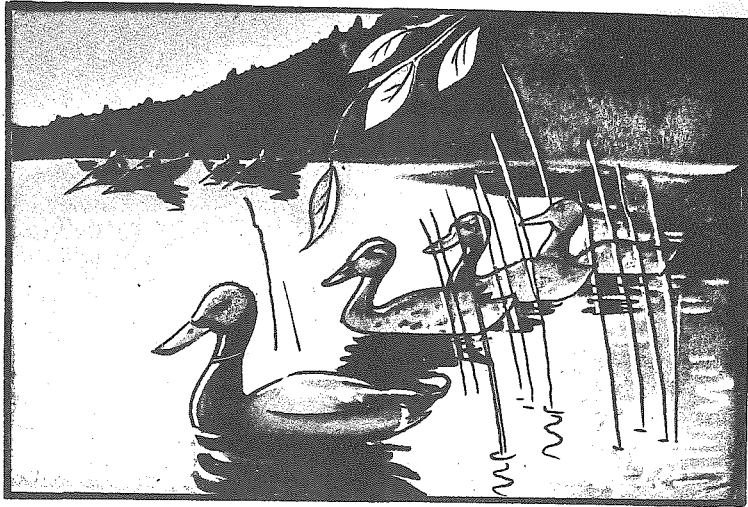
- yksinkertaisessa mielessä - mitä koodeja uloskoodauksessa käytetään. Muutoin viestintä olisi täysin ekvivalenttia kiertoa ja jokainen sanoma täysin läpinäkyvää viestintää edustava tapaus. Näin ollen meidän on ajateltava niitä artikulaatiomuunnelmia, joiksi sisään- ja uloskoodaus voidaan yhdistää. Syventääksemme tätä erittelemme hypoteettisesti muutamaa mahdollista uloskoodaus-asemaa. Näin haluamme tukea kantaa, joka tähdentää 'ei välttämättöntä vastaavuutta' (ks. myös Parkin 1971).

V

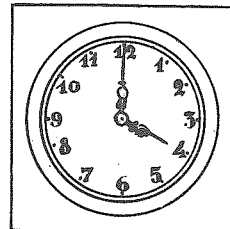
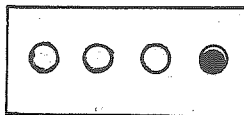
Identifioimme kolme hypoteettista asemaa, joista käsin televisuaalisen diskurssin uloskoodaukset voidaan rakentaa. Niitä pitäisi empiirisesti testata ja hienojakoistaa, mutta se perustelu, etteivät uloskoodaukset seuraa ehdottomasti sisäänkoodauksista eli etteivät nämä ole identtisiä, tukee väitettä 'ei välttämättömästä vastaavuudesta'. Se auttaa myös purkamaan väärinkäsityksen arkimerkityksen systemaattisesti vääristyneen viestinnän teorian pohjalta.

Ensimmäinen hypoteettinen asema on **hallitseva eli hegemoninen asema**. Kun katsoja ottaa sano-kaamme tv-uutisten tai ajakohtais-ohjelman konnotoiman merkityksen täydestä kuin väärän rahan ja koodaa sanoman ulos sitä viitekoodia käyttäen, jota käyttäen se on sisäänkoodattu, voimme sanoa, että hän toimii **hallitsevan koodin sisällä**. Tämä on täysin läpinäkyvän viestinnän ihannetapaus - tai niin lähellä sitä kuin mihin "käytännön päämäärien kannalta" pääsemme.

Hegemonisen aseman sisällä voimme erottaa **ammattillisen koodin** tuottaman aseman. Se on asema (meidän pitäisi tunnistaa se ehkä

NELJÄ

metakoodien tuottamaksi), jonka ammattitoimittajat omaksuvat koodatessaan sisään sanomaa, joka on jo merkitty ja merkityksellistetty hegemoniseen tapaan. Ammatillinen koodi on sikäli suhteellisen riippumaton hallitsevasta koodista, että se soveltaa omia kriteereitään ja muunnosoperaatioitaan, varsinkin niitä, jotka ovat luonteeltaan teknis-käytännöllisiä. Silti ammatillinen koodi toimii hallitsevan koodin

hegemonian puitteissa. Itse asiassa se auttaa uusintamaan hallitsevat määrittelyt nimenomaan siten että se peittää niiden hegemonisen luonteen. Siirryttäessä hallitsevan koodin puitteissa ammatilliseen koodiin etualalle kohoavat sellaiset näennäisen neutraalis-tekniset kysymykset kuin kuvailmaisun laatu, uutisarvot ja esitystavalliset arvot, televisuaalinen laatu, professionalismismi jne.

Hegemoniset tulkinnat, jotka

koskevat vaikkapa Pohjois-Irlanti-politiikkaa, Chilen vastavallankumousta tai työehtosopimuksia, luodaan pääasiassa poliittisten ja sotilaallisten eliittien piirissä; sitävastoin ammatillisen koodin avulla valitaan esitettäviksi otettavat erityiset tapahtumat, niiden esitysmuoto, esitettävät henkilöt, kuvakulmat samoin kuin se, miten asetelmat ohjataan. Ammatillisen koodin avulla ne myös liitetään yhteen. On mutkikas kysymys, miten ohjelmantekijät kykenevät **sekä** operoimaan 'suhteellisen itsenäisillä' koodilla että toimimaan tavalla, joka uusintaa (vaikka ei ristiriidoitta) tapahtumien hegemonisen merkitsemisen. Tässä ei kysymykseen voida paneutua pitemmälti; riittääköön se, etteivät ammattitoimittajat kytkeydy määritteleviin eliitteihin vain sen kautta, että itse yleisradio-toiminnalla on institutionaalinen asema "ideologisena koneistona" (Althusser 1984), vaan myös sen kautta, että eliitin jäsenet ovat systemaattisesti yliedustettuina television **esiintyjä** rakenteessa (jolloin myös heidän 'tilanteen määritte-lynsä' ovat yliedustettuina). Voidaan jopa sanoa, että ammatilliset koodit palvelevat hegemonisten määrittelyjen uusintamista nimenomaan siten, että ne **eivät näkyvästi** vinouta toimintaa hallitsevaan suuntaan: ideologinen uusintaminen toteutuukin tällöin huomaamatta, tiedostamatta, "ihmisten selän takana" (Hall 1972 ja 1976). Toki on selvää, että hallitsevien ja ammatillisten merkityksiä tuottavien merkintäkäytäntöjen ja niistä huolehtivien toimijoiden välillä viriää säännöllisesti ristiriitoja, vastakkaisuuksia ja jopa väärinymmärryksiä.

Seuraava asema, jonka haluamme identifioida, on **neuvoteltu koodi** tai asema. Pääosa yleisöistä ymmärtänee hyvinkin riittävästi sen, mikä

on määritelty hallitsevaan tapaan sekä merkitty ja merkityksellistetty ammatillisen koodin mukaan. Kuitenkin hallitsevat määrittelyt ovat hegemonisia nimenomaan koska ne edustavat vallassa olevia tilanteiden ja tapahtumien määrittelyjä. Hallitsevat määrittelyt yhdistävät tapahtumia epäsuorasti tai suoraan isoiksi kokonaisuuksiksi, suuriksi syntagmaattisiksi maailmankuviksi: ne ottavat laajan näkökulman asioihin: ne suhteuttavat tapahtumia kansalliseen etuun tai geopolitiikkaan, vaikkakin ne tekevät nämä yhdistelyt tyypistävään, nurinkuriseen tai mystifioivaan tapaan. Hegemonisen näkökulman määritelmä on (a) että se määrittelee termiensä puitteissa yhteiskunnassa tai kulttuurissa vallitsevien suhteiden koko kenttää koskevien mahdollisten merkitysten henkisen horisontin tai maailman ja (b) että se kantaa itsessään oikeutuksen leimaa - eli että se näyttää olevan vain sitä, mikä yhteiskunnallista järjestystä koskien on luonnollista, väistämätöntä ja itsestään selvää.

Uloskoodaus **neuvotellun version** puitteissa sisältää sekoituksen sopeutuvia ja vastustavia elementtejä. Se tunnustaa hegemonisille määrittelyille oikeuden vastata laajoista merkityksenannoista (abstraktisti) kun taas rajoitetummalla, paikallisemmalla tasolla se laatii itse omat perussääntönsä - sen toiminta perustuu poikkeuksiin säännöstä. Se myöntää tapahtumien hallitseville määrittelyille etuoikeutetun aseman mutta varaa itselleen oikeuden tehdä neuvotellumpia sovellutuksia silloin kun kyse on paikallisemmista oloista, so. omista **ryhmäkohtaisemmista** asemista. Hallitsevan ideologian neuvoteltu versio on täynnä ristiriitoja, joskin ne tulevat vain tietyissä tapauksissa täyteen päivänvaloon. Neuvotellut koodit toimivat sellais-

ten logiikkojen varassa, joita voidaan kutsua osittaisiksi tai tilannekohtaisiksi. Nämä logiikat pysyvät yllä sen ansiosta, että ne eroavat vallan diskursseista ja logiikoista ja ovat niihin eriarvoisessa suhteessa.

Yksinkertaisimpana esimerkkinä neuvotellusta koodista voimme tarkastella sitä, joka määrää työläisen reaktioita ajatukseen työehtosopimuksesta, joka rajoittaa lakko-oikeutta, tai perusteluihin, joilla puolletaan palkkojen jäädyttämistä. Kansallista etua tähdentävän taloudellisen debatin tasolla uloskoodaaja voi omaksua hegemonisen määrittelyn ja myöntää, "että meidän on maksettava itsellemme vähemmän taistellaksemme inflaatiota vastaan". Tällä voi kuitenkin olla hyvin vähän tekemistä sen kanssa, onko hän halukas lakkoilemaan paremman palkan ja parempien olojen puolesta tai vastustamaan työehtosopimusta työpaikan tai ammattiosaston tasolla. Suurin osa ns. väärinkäsityksistä aiheutuu luullaksemme hegemonis-hallitsevien sisäänkoodausten ja neuvoteltujen, ryhmäkohtaisten uloskoodausten välisistä ristiriidoista tai vastaamattomuuksista. Juuri nämä tasojen väliset vastaamattomuudet antavat määritteleville eliiteille ja ammattitoimittajille aiheen valittaa viestinnän epäonnistumista.

Lopuksi on täysin mahdollista, että katsoja tunnistaa niin diskurssin kirjaimellisen kuin sen konnotatiivisenkin jäsenyyden, mutta koodaa sanoman ulos silti kokonaan vastakaisella tavalla. Hän hajottaa sanoman etusijalle asettuvan koodin mukaisena kokonaisuutena rakentaakseen sen uudeksi kokonaisuudeksi jonkin vaihtoehtoisen viitekehyyksen puitteissa.

Tätä tapausta edustaa katsoja, joka seurattessaan keskustelua palkkojen rajoittamistarpeesta lukee jokaisen maininnan "kansallisesta

edusta" "luokkaeduksi". Hän nojautuu koodiin, jota voidaan kutsua **vastustavaksi**. Yksi tärkeimmistä poliittisista hetkistä (ilmiselvistä syistä nämä hetket käyvät myös yksin yleisradio-organisaatioissa olevien kriisipisteiden kanssa) on se, jolloin normaalisti neuvotellun koodin mukaan merkityksellistetyt ja uloskoodatut tapahtumat aletaan lukea vastustavassa sävyssä. Tässä kohdin merkitsemisen politiikka - taistelu diskurssissa - kytkeytyy mukaan prosessiin.

Englanninkielisestä artikkelista "Encoding/decoding", teoksessa Hall, S. et al. (ed.), **Culture, Media, Language**, London etc.: Hutchinson 1980, 128-138, kirjoittajan luvalla suomentanut Veikko Pietilä.

Kirjallisuus

- ALTHUSSER, L. Ideologia ja ideologiset valtiokoneistot. Teoksessa ALTHUSSER, L. Ideologiset valtiokoneistot. Jyväskylä, 1984.
- BARTHES, R. Elements of Semiology. Cape, 1967.
- BARTHES, R. Rhetoric of the Image. Working Papers in Cultural Studies 1, 1971.
- CAMARGO HECK, M. The Ideological Dimensions of Media Messages. Teoksessa HALL, S. & HOBSON, D. & LOWE, A. & WILLIS, P. (toim.). Culture, Media, Language. London, 1980.
- ECO, U. Towards a Semiotic Inquiry into the Television Message. Working Papers in Cultural Studies 3, 1972.
- GERBNER, G. ym. Violence in TV Drama: A Study of Trends and Symbolic Functions. The Annenberg School, University of Pennsylvania, 1970.
- HABERMAS, J. Systematically Distorted communications. Teoksessa DRETZEL, P. (toim.). Recent Sociology 2. London, 1970.
- HALL, S. Determinations of News Photographs. Working Papers in Cultural Studies 3, 1972(a).

- HALL, S. The External/Internal Dialectic in Broadcasting. 4th Symposium on Broadcasting, University of Manchester, 1972(b).
- HALL, S. A Reading of Marx's 1857 'Introduction to the Grundrisse'. Working Papers in Cultural Studies 6, 1974.
- HALL, S. Broadcasting and the State: The Independence/Impartiality Couplet. IAMCR Symposium, University of Leicester, 1976.
- HALLORAN, J.D. Understanding Television. Paper for the Council of Europe Colloquy on 'Understanding Television', University of Leicester, 1973.
- O'SHEA, A. Preferred Reading. CCCS, University of Birmingham, (julkaisematton).
- PARKIN, F. Class Inequality and Political Order. London, 1971.
- PEIRCE, C. Speculative Grammar. Teok-sessa Collected Papers. Cambridge, Mass., 1931-58.
- TERNI, P. Memorandum. Council of Europe colloquy on 'Understanding Television', University of Leicester, 1973.
- VOLOSHINOV, V. Marxism and the Philosophy of Language. New York, 1973.